

Kildeintroduktion:

Den 5. juni 1849 underskrev Frederik 7. Danmarks første grundlov. Grundloven afløste Kongeloven af 1665 og markerede overgangen fra enevælde til konstitutionelt monarki og en mere demokratisk styreform. Baggrunden for loven må ses i lyset af de revolutionære, demokratiske og nationalpolitiske strømninger, der prægede det meste af Europa i første del af 1800-tallet. Inden for det danske monarki blev det de nationalpolitiske spørgsmål om hertugdømmet Slesvigs fremtidige status, der i første omgang prægede dagsordenen og førte til udbruddet af Treårskrigen fra 1848 til 1850. De revolutionære strømninger var dog i høj grad også præget af sociale og politiske krav og holdninger.

Frederik 7. (født 1808, regent 1848-1863) forsøgte at imødekomme strømningerne med udnævnelsen af Martsministeriet i 1848. Martsministeriets fornemste opgave blev at etablere rammerne for en demokratisk stat og sørge for udarbejdelsen af ny forfatning. Det blev D.G. Monrad, der på vegne af Martsministeriet udformede et første udkast. Dette blev efterfølgende redigeret af Orla Lehmann, inden det blev behandlet og vedtaget af den grundlovgivende forsamling den 25. maj 1849, hvorefter Frederik 7. den 5. juni 1849 kunne underskrive Danmarks første grundlov. Loven byggede på inspiration fra bl.a. den belgiske og norske forfatning samt filosofien Montesquieus ideer om magtens tredeling i den udøvende, lovgivende og dømmende magt. Grundloven var i sin samtid et stort skridt mod mere demokrati og indeholdt bl.a. følgende centrale vedtagelser:

- Rigsdagen skulle bestå af to kamre, Folketinget og Landstinget (§ 34).
- Indførelse af en begrænset stemmeret: Til Folketinget var der valget for alle uberygtede mænd over 30 med egen husstand, der ikke modtog eller havde modtaget fattigunderstøttelse (§ 35). For valgbarhed gjaldt de samme krav, dog var aldersgrænsen kun 25 (§ 36). Valgene til Landstinget var indirekte og vælgerne skulle udpege valgmænd (§§ 39, 41). For valget til Landstinget gjaldt de samme regler som til Folketinget (§ 39), hvorimod valgbarheden var indskrænket til økonomisk velbjærgede mænd over 40 (§ 40). I folkemunde hed det, at 'de 5 F'er' (fruentimmere, folkehold, forbrydere, fjolser og fattige) ikke fik stemmeret. Samlet set fik ca. 15 % af Danmarks befolkning adgang til at stemme i 1849.
- Borgerlige frihedsrettigheder: ytrings-, trykke-, forenings- og forsamlingsfrihed, ejendomsrettens ukrænkelighed samt forbud mod vilkårlig fængsling (§§ 85, 87, 91, 92, 93).
- Den evangelisk-lutherske kirke var Danmarks folkekirke (§ 3).

Intentionen var, at loven skulle gælde for hele det danske rige, men der blev indført et indledende forbehold om at "alt, hvad der vedkommer hertugdømmet Slesvigs stilling, beror indtil freden er afsluttet". Loven kom dog aldrig til at gælde syd for Kongeåen. Til trods for løbende ændringer har Grundloven af 5. juni 1849 stået som det formelle grundlag for det danske demokrati.

Grundloven af 5. juni 1849 indeholder følgende kapitler:

- [Kapitel I §§ 1-3 \(Regeringsformen\).](#)
- [Kapitel II §§ 4-17 \(Kongehuset\).](#)
- [Kapitel III §§ 18-33 \(Regering og Rigsdagen\).](#)
- [Kapitel IV §§ 34-44 \(Valg til Rigsdagen\).](#)
- [Kapitel V §§ 45-71 \(Rigsdagens arbejde\).](#)
- [Kapitel VI §§ 72-79 \(Domstolene\).](#)
- [Kapitel VII §§ 80-84 \(Folkekirken\).](#)
- [Kapitel VIII §§ 85-99 \(Borgernes rettigheder\).](#)

- [Kapitel IX § 100 \(Ændring af Grundloven\).](#)
- [Midlertidige Bestemmelser.](#)

Titelbladet for Grundloven af 1849. Fra Rigsarkivet. Foto: Carsten Bundgaard, CC BY-NC-SA 2.0.

Vi *Frederik den Syvende*, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gjøre vitterligt for Alle: Efterat Vi af fri Kongelig Magtfuldkommenhed havde besluttet i Overensstemmelse med Vort troe folk at lade udgaae en ny Grundlov for Danmarks Rige, og en fuldstændig Overenskomst lykkeligen er bleven tilvejebragt mellem Os og den for Kongeriget sammentraadte Rigsforsamling om denne Grundlovs Indhold, i Henhold til det Udkast, Vi havde ladet Rigsforsamlingen forelægge som Grundlag for Forhandlingerne, saa have Vi nu – dog med Forbehold af at Ordningen af Alt, hvad der vedkommer Hertugdømmet Slesvigs Stilling, beroer indtil Freden er afsluttet – vedtaget efterfølgende Danmarks Riges Grundlov, som den af Os og Vore Efterfølgere paa den danske Throne ubrødeligen skal holdes, saalydende:

Danmarks Riges Grundlov.

I.

§ 1.

Regjeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig.

§ 2.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3.

Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II

§ 4.

Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende. Den kan kun forandres efter Forslag fra Kongen og med den forenede Rigsdags Samtykke, hvortil udfordres tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer.

§ 5.

Kongen kan, uden Rigsdagens Samtykke, ikke være Regent i andre Lande end dem, der hører til det danske Monarki.

§ 6.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 7.

Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar.

§ 8.

Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, aflægger han for den forenede Rigsdag følgende Eed :
»Jeg lover og sværger at holde Danmarks Riges Grundlov; saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.«

Er Rigsdagen ikke samlet ved Thronskiftet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet og gjentages siden for den forenede Rigsdag.

§ 9.

Saafremt Kongen, enten formedelst Bortreise eller Svaghed, finder, at der bør udnævnes en Rigsforstander, sammenkalder han Rigsdagen og forelægger den et Lovforslag herom.

§ 10.

Bliver Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalder Statsraadet Rigsdagen. Naar da den forenede Rigsdag med tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer erkjender Nødvendigheden, udnævner den en Rigsforstander og anordner, om fornødent gjøres, et Formynderskab.

§ 11.

Er der Anledning til at frygte for, at Thronfølgeren ved Kongens Død vil være umyndig eller af anden Grund ude af Stand til selv at regjere, bestemmes ved Loven Rigsforstander, og et Formynderskab anordnes af Kongen. Rigsforstanderen kan ikke deeltage i Formynderskabet.

§ 12.

Rigsforstanderen aflægger den for Kongen foreskrevne Eed og udøver, saalænge Rigsforstanderskabet varer, i Kongens Navn alle dennes Rettigheder; dog kan han ikke foreslaae Forandring af Arvefølgen.

§ 13.

Naar Kongen er død, sammentræder 14de Dagen derefter uden Sammenkaldelse den sidstvalgte Rigsdag.

§ 14.

Er der ingen Thronfølger, eller kan Thronfølgeren eller Rigsforstanderen ikke strax tiltræde Regjeringen, føres den af Statsraadet, indtil fornøden Bestemmelse er tagen af Rigsdagen.

§ 15.

Er Thronfølgeren eller Rigsforstanderen fraværende, bestemmer den forenede Rigsdag, inden hvilken Tid han har at vende tilbage. Er Thronfølgeren umyndig, eller af anden Grund ikke i Stand til at regjere, uden at Rigsforstander og Formynderiskab er bestemt, udnævner den forenede Rigsdag Rigsforstanderen og beskikker Formynderskabet. Er der ingen Thronfølger, vælger den forenede Rigsdag en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 16.

Kongens Civilliste [\[1\]](#) bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele skulle henhøre til Civillisten. Civillisten kan ikke behæftes med Gjæld.

§ 17.

For Medlemmerne af det kongelige Huus kan der bestemmes Apanager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Riget.

III.

§ 18.

Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse.

§ 19.

Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og

Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 20.

Ministrene kunne tiltales for deres Embedsførelse. Folkethinget anklager, Rigsretten dømmer.

§ 21.

Ministrene i Forening udgjøre Statsraadet; Forsædet føres af den, som af Kongen er udnævnt til Premierminister.

Alle Lovforslag og vigtigere Regjeringsforanstaltninger forelægges Statsraadet. Dettes Ordning samt Ministeransvarligheden bestemmes ved Lov.

§ 22.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes at de ikke derved tabe i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser for visse Klasser af Embedsmænd, foruden den i § 78 fastsatte, bestemmes ved Lov.

§ 23.

Kongen har den høieste Myndighed over Land- og Sømagten.

Han erklærer Krig og slutter Fred, samt indgaaer og ophæver Forbund og Handelstraktater; dog kan han derved ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaae nogen Deel af Landet, raade over nogen Statsindtægt eller paadrage Staten nogen anden bebyrdende Forpligtelse.

§ 24.

Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar. Uden Kongens Samtykke kan den ikke forblive længere sammen end 2 Maaneder.

Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.

§ 25.

Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Sammenkomster, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 26.

Kongen kan udsætte den ordentlige Rigsdags Møder paa bestemt Tid, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end een Gang i Aaret indtil dens næste ordentlige Sammenkomst.

§ 27.

Kongen kan opløse enten hele Rigsdagen eller een af dens Afdelinger; opløses kun eet af Thingene, skal det andet Things Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen atter kan samles. Dette skal skee inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.

§ 28.

Kongen kan for Rigsdagen lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 29.

Kongens Samtykke udfordres til at give en Rigsdagsbeslutning Lovskraft. Kongen befaler Lovens Bekjendtgørelse og drager Omsorg for dens Fuldbyrdelse.

§ 30.

I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maae stride mod Grundloven, og altid bør forelægges den følgende Rigsdag.

§ 31.

Kongen kan benaade og give Amnesti; Ministrene kan han kun med Folkethingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 32.

Kongen meddeler, deels umiddelbart, deels gennem vedkommende Regjeringsmyndigheder, saadanne Bevillinger og Undtagelser fra de nugældende Love, som ifølge hidtil gjældende Regler have været i Brug

§ 33.

Kongen har Ret til at lade slaae Mynt i Henhold til Loven.

IV.

§ 34.

Rigsdagen bestaaer af Folkethinget og Landstinget.

§ 35.

Valgret til Folkethinget har enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han:

- a) uden at have egen Huusstand staaer i privat Tjenesteforhold;
- b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergiven eller tilbagebetalt;
- c) er ude af Raadigheden over sit Bo;
- d) ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller den Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer.

§ 36.

Valgbar til Folkethinget er, med de i § 35 a, b og c nævnte Undtagelser, enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 25de Aar.

§ 37.

Antallet af Folkethingets Medlemmer skal omtrent være efter Forholdet af 1 til 14000 Indvaanere. Valgene foregaae i Valgkredse, hvis Omfang bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger Een blandt dem, der have stillet sig til Valg.

§ 38.

Medlemmerne af Folkethinget vælges paa 3 Aar. De erholde et dagligt Vederlag.

§ 39.

Valgret til Landstinget har Enhver, der ifølge § 35 har Valgret til Folkethinget. De Valgberettigede vælge af deres Midte Valgmænd efter de Bestemmelser, som gives i Valgloven.

§ 40.

Valgbar til Landstinget er enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, og hvis Bo ei er under Opbuds- eller Fallitbehandling, naar han har fyldt sit 40de Aar og i det sidste Aar enten har svaret i directe Skat til Staten eller Communen 200 Rbd., eller godtgjør at have havt en reen aarlig Indtægt af 1200 Rbd.

I de Valgkredse, hvor Antallet af Valgbare efter denne Regel ikke naaer det Forhold til Befolkningen, som fastsættes i Valgloven, forøges Antallet af de Valgbare med de høiest Beskattede i Valgkredsen, indtil dette Forhold er naaet.

§ 41.

Valgene til Landstinget foregaae i større Valgkredse, der ordnes ved Valgloven. Valgmændene i hver saadan større Valgkreds træde sammen og stemme paa saamange Mænd, som skulle vælges for Valgkredsen, i hvilken idetmindste tre Fjerdedele af de Valgte skulle have havt fast Bopæl i det sidste Aar før Valget. Til et gyldigt Valg udfordres meer end Halvdelen af de afgivne Stemmer.

§ 42.

Antallet af Landstingets Medlemmer skal stedse være omtrent Halvdelen af Antallet af Folkethingets Medlemmer.

§ 43.

Medlemmerne af Landstinget vælges paa 8 Aar. Halvdelen afgaaer hvert 4de Aar. De erholde samme daglige Vederlag som Folkethingets Medlemmer.

§ 44.

Naar en ny Communallov er given, kunne Landstingsvalgene ved Lov gaae over til de større communale (Amts- eller Provinds-) Raad.

V.

§ 45.

Den aarlige Rigsdag sammentræder den første Mandag i October, dersom Kongen ikke har indkaldt den til at møde forinden.

§ 46.

Regjeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen sammenkalde den paa et andet Sted i Riget.

§ 47.

Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

§ 48.

Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 49.

Ethvert af Thingene kan indgive Adresser til Kongen.

§ 50.

Ethvert af Thingene kan til at undersøge almeenvigtige Gjenstande nedsætte Commissioner af sine Medlemmer. Disse ere berettigede til saavel af offentlige Myndigheder som af private Borgere at fordre Oplysninger meddeelte mundtlig eller skriftlig.

§ 51.

Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov, ei heller noget Mandskab udskrives, noget Statslaan optages eller nogen Staten tilhørende Domæne afhændes uden ifølge Lov.

§ 52.

Paa hver ordentlig Rigsdag, strax efter at samme er sat, fremlægges Forslag til Finantsloven for det følgende Finantsaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Finantsforslaget behandles først i Folkethinget.

Forinden Finantsloven er vedtagen, maa Skatterne ei opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i samme.

§ 53.

Hvert Thing udnævner to lønnede Revisorer. Disse gennemgaae det aarlige Statsregnskab og paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Udgift udenfor Finantsloven har fundet Sted. De kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddeelte. Det aarlige Statsregnskab, med Revisorernes Bemærkninger, forelægges derefter Rigsdagen, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

§ 54.

Ingen Udlænding kan herefter erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 55.

Intet Lovforslag kan endelig vedtages, forinden det 3 Gange har været behandlet af Thinget.

§ 56.

Naar et Lovforslag bliver forkastet af et af Thingene, kan det ikke oftere foretages af samme Thing i samme Samling.

§ 57.

Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Thing, bliver det i den Form, hvori det er vedtaget, at forelægge det andet Thing; hvis det der forandres, gaaer det tilbage til det første; foretages her atter Forandringer, gaaer Forslaget paany til det andet Thing. Opnaaes da ei heller Enighed, skal, naar et Thing forlanger det, hvert Thing udnævne et lige Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning over Uovereensstemmelserne. I Henhold til Udvalgets Indstilling finder da endelig Afgjørelse Sted i ethvert Thing for sig.

§ 58.

Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 59.

Ethvert nyt Medlem aflægger Eed paa Grundloven, naar Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt.

§ 60.

Rigsdagsmændene ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøve ikke Regjeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 61.

Saalænge Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand uden Samtykke af det Thing, hvortil han hører, hæftes for Gjæld, ei heller fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gjerning.

For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Thingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 62.

Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, der udelukke fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret. Dog skal Ingen tabe sit Sæde i Landstinget, fordi han i Løbet af den Tid, for hvilken han er valgt, flytter til en anden Valgkreds.

Det bliver nærmere ved Lov at bestemme, i hvilke Tilfælde en Rigsdagsmand, der befordres til et lønnet Statsemede, skal underkastes Gjenvalg.

§ 63.

Ministrene have i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og ere berettigede til under Forhandlingerne at forlange Ordet, saa ofte de ville, idet de iøvrigt iagttage Forretningsordenen. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Rigsdagsmænd.

§ 64.

Ethvert Thing vælger selv sin Formand og den eller dem, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 65.

Intet af Thingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er tilstede og deltager i Afstemningen.

§ 66.

Enhver Rigsdagsmand kan i det Thing, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 67.

Intet Andragende maa overgives noget af Thingene uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 68.

Finder Thinget ikke Anledning til om et Andragende at fatte Beslutning, kan det henvise det til Ministrene.

§ 69.

Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 70.

Ethvert af Thingene fastsætter de nærmere Bestemmelser, som vedkomme Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

§ 71.

Den forenede Rigsdag dannes ved Sammentræden af Folkethinget og Landstinget. Til at tage Beslutning udfordres, at over Halvdelen af hvert Things Medlemmer er tilstede og deltager i Afstemningen. Den vælger selv sin Formand og fastsætter iøvrigt de nærmere Bestemmelser, der vedkomme Forretningsgangen.

VI.

§ 72.

Rigsretten bestaaer af 16 Medlemmer, der vælges paa 4 Aar, Halvdelen af Landstinget, Halvdelen af Landets øverste Domstol, blandt disses egne Medlemmer. Den vælger selv sin Formand af sin egen Midte.

En Lov ordner nærmere Forfølgningsmaaden.

§ 73.

Rigsretten paakjender de af Folkethinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa Andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folkethinget dertil giver sit Samtykke.

§ 74.

Den dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov.

§ 75.

Den med visse Eiendomme forbundne dømmende Myndighed skal ophæves ved Lov.

§ 76.

Retspleien bliver at adskille fra Forvaltningen efter de Regler, der fastsættes ved Lov.

§ 77.

Domstolene ere berettigede til at paakjende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser. Dog kan den, der vil reise saadant Spørgsmaal, ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 78.

Dommerne have i deres Kald alene at rette sig efter Loven. De kunne ikke afsættes uden ved Dom, eiheller forflyttes mod deres Ønske, udenfor de Tilfælde, hvor en Omordning af Domstolene finder Sted. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 65de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 79.

Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retspleien.

I Misgjerningssager og i Sager, der reise sig af politiske Lovovertrædelser, skulle Nævninger indføres.

VII.

§ 80.

Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

§ 81.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbeviisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller i den offentlige Orden.

§ 82.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen;

dog skal Enhver, der ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, til Skolevæsenet svare de til Folkekirken lovbefalede personlige Afgifter.

§ 83.

De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

§ 84.

Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII.

§ 85.

Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgjøre, at han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kjendelse, som Dommeren afsiger, kan af Vedkommende strax særskilt indankes for højere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 86.

Boligen er ukrænkelig. Huusundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene skee efter en Retskjendelse.

§ 87.

Eiendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

§ 88.

Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.

§ 89.

Den, som ikke selv kan ernære sig eller Sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen Anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.

§ 90.

De Børn, hvis Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen.

§ 91.

Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ingensinde paany indføres.

§ 92.

Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaa Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regjeringsforanstaltning. Dog kunne Foreninger foreløbigen forbydes, men der skal da strax anlægges Sag mod Foreningen til dens Ophævelse.

§ 93.

Borgerne have Ret til at samles ubevæbnede. Offentlige Forsamlinger har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kunne forbydes, naar der af dem kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 94.

Ved Opløb maa den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun indskride, efter at Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves er opfordret til at adskilles.

§ 95.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar, efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver .

§ 96.

Communernes Ret til, under Statens Tilsyn, selvstændig at styre deres Anliggender vil blive ordnet ved Lov.

§ 97.

Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet.

§ 98.

Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kunne overgaae til fri Eiendom.

§ 99.

For Krigsmagten ere de i §§ 85, 92 og 93 givne Bestemmelser kun anvendelige med de Indskrænkninger, der følge af de militære Loves Forskrifter.

IX.

§ 100.

Forslag til Forandring i, eller Tillæg til, nærværende Grundlov fremsættes paa en ordentlig Rigsdag. Vedtages den derom fattede Beslutning i uforandret Skikkelse af næste ordentlige Rigsdag og bifaldes den af Kongen, opløses begge Thingene, og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og til Landstinget. Vedtages Beslutningen tredie Gang af den nye Rigsdag paa en ordentlig eller overordentlig Samling, og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1.

Ligesom Reglen i §16, at Civilisten bestemmes ved Lov, ingen Anvendelse har for den nuregjerende Konge, saaledes vil ikke heller den i § 17 givne Forskrift være til Hinder for, at Apanager nydes udenfor Riget, forsaavidt saadant hjemles ved alt bestaaende Contacter.

2.

Indtil den i § 22 bebuede Pensionslov udkommer, vil enhver Embedsmand, der efter samme Paragraphs Bestemmelse bliver afskediget, erholde Pension efter de hidtil fulgte Regler.

3.

Den i § 78 indeholdte Bestemmelse, at Dommere ikke kunne afsættes uden ved Dom, eiheller forflyttes mod deres Ønske, skal ikke være anvendelig paa de nærværende Dommere, som tillige have administrative Forretninger.

4.

Indtil en Omordning af den criminelle Proces er iværksat, vil den i § 85 omhandlende Indankning af en Fængslingskjendelse skee som af en privat Sag, dog med Extraretsvarsel, ligesom den Klagende er fritagen for Brugen af stemplet Papiir og Erlæggelse af Retsgebyrer. Der bør gives ham Adgang til i Anledning af saadan Paaanke at raadføre sig med en Sagfører, og nye Oplysninger kunne fremlægges for Overretten.

Og er da hermed ophævet den af Vor Forgjænger paa Thronen, høiselig Kong Frederik den Tredje, efter den Ham af de danske Stænder dertil meddeelte Fuldmagt, under 14de November 1665 givne Kongelov, alene med Undtagelse af de Bestemmelser, der indeholdes i §§ 27 til 40, om Arvefølgen, hvilke ere stadfæstede i Grundlovens § 4, og de i §§ 21 og 25 om de kongelige Prindsere og Prindsesser indeholdte Forskrifter, indtil ved en Huuslov anderledes derom maatte vorde bestemt.

Givet paa Vort Slot Christiansborg, den 5te Juni 1849.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

FREDERIK R.

(L. S.)[\[2\]](#)

A. W. Moltke.

Bardenfleth.

Zahrtmann.

C. F. Hansen.

W. C. E. Sponneck.

P. G. Bang.

J. N. Madvig.

H. N. Clausen.

Ordforklaringer m. m.

[\[1\]](#) Civilliste: apanage; statens ydelse til regenten.

[\[2\]](#) (L.S.): forkortelse for det latinske Loco Sigilli, der angiver lakseglets placering.